

ХҮНИЙ ЭРХИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ЭЭЛЖИТ ДҮГНЭЛТ
ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭГ (UPR – UNIVERSAL PERIODIC REVIEW)
МЭДЭЭЛЛИЙН ХУУДАС

«ХҮНИЙ ЭРХИЙН ХАМГААЛАЛТ - ЭРХ ЗҮЙН ШИНЭЧЛЭЛ»

Хүний эрхийн ТББ-уудын Форумын 2010 Оны нэгдсэн илтгэлд Монгол улсын Засгийн газрын хэрэгжүүлж буй бодлого хөтөлбөрт хүний эрхийн талаас дүн шинжилгээ хийх, бодлого, хөтөлбөрийг хүний эрхэд суурилсан арга зүйгээр боловсруулах, төлөвлөх, бүх түвшинд хэрэгжүүлэх чадавхи бүрдүүлэх, хүний эрхийн үндэсний бүтэц, механизмыг оновчтой бүрдүүлэн бэхжүүлэх, иргэний нийгмийн бие даасан, тогтвортой үйл ажиллагааг дэмжих сан байгуулахад техникийн туслалцаа авахыг онцлон зөвлөсөн.

Зарим зөвлөмжийн хэрэгжилтэд тодорхой ахиц гарч хэд хэдэн олон улсын гэрээ конвенцид нэгдэн орж, соёрхон баталсан буюу нэгдэн орох бэлтгэл ажил хийгдэж байна. Дотоодын хууль тогтоомжийн шинэчлэл явагдаж байгаа ч эдгээр үйл явцад олон нийт, иргэний нийгмийн оролцоо хязгаарлагдмал, олон нийтэд сурталчлан таниулах ажил хангалтгүй байна. Түүнчлэн хүний эрхийг хамгаалагчдыг хамгаалах асуудал орхигдсон хэвээр бөгөөд тэднийг дарамтлан шахах явдал ажиглагдсаар байгаа нь харамсалтай.

ШИНЭЭР ГАРГАЖ ТАВИХ АСУУДЛУУД:

1. Монгол улсын хөгжлийн зорилго, зорилтууд, стратегийг тодорхойлж боловсруулахад иргэдийн оролцоог хангах эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх, иргэдийн хөгжих эрхийг хангах шаардлага нэн тулгамдаж байна. Учир нь улс орны эдийн засаг бүхэлдээ уул уурхайд тулгуурлаж, ашигт малтмалын зах зээлийн эрэлт, борлуулалтын үнээс иргэдийн амьдрал шууд хамаарах болж, байнгын өндөр инфляци, төгрөгийн ханшны доройтлоос хүмүүсийн худалдан авах чадвар буурч, амьжиргааны түвшин доройтож байна.
2. Хүний эрх, эрх чөлөөг хангах, хамгаалах үндэсний тогтолцоо төлөвшин бүрдээгүй байна. Үүнд:
 - Хүний эрхийн үндэсний комиссын (цаашид Комисс гэх) үйл ажиллагааг Парисын зарчимд нийцүүлэх тухай Хүний эрхийн үндэсний байгууллагуудын Олон улсын зохицуулах хорооны зөвлөмж биелсэнгүй, Комисс нь хүний эрхийн ноцтой хэрэг дээр бие даасан байр сууриа илэрхийлэх, хөгжлийн бодлого, төлөвлөгөөнд хүний эрхийн үүднээс дүгнэлт өгөх, шүүмжлэх, засч залруулах зөвлөмж өгөх чадавхиа төдийлөн бүрдүүлж чадаагүй байна.
 - Хүний эрхийг хангах үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангах ажлын албыг татан буулгасантай холбоотой 2012 оноос хойш хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн талаар мэдээлэл байхгүй байна.
 - “Иргэний нийгмийн байгууллагуудын тогтвортой үйл ажиллагааг хангах эрх зүйн орчин, санхүүгийн дэмжлэг байхгүйгээс иргэний нийгмийн зарим байгууллага өөрийн үйл ажиллагаагаа үргэлжлүүлж чадахгүйд хүрч байна.
 - “УИХ-ын Хүний эрхийн дэд хороог бие даасан хороо болгож, хуулийн төсөл, Улсын Их Хурлаас соёрхон батлах, нэгдэн орох олон улсын гэрээ, конвенцид хүний эрхийн үүднээс дүгнэлт гаргаж чуулганд оруулдаг, тэдгээрийн хэрэгжилтэд хяналт шалгалт хийдэг болгох зэргээр эрхийг нь өргөтгөнө” гэсэн заалт “хоосон тунхаглал” болон үлдэв.

3. Хууль сахиулах үйл ажиллагаанд иргэдийн оролцоог баталгаажуулах нь эрх зүйн шинэтгэлийн хүрээнд хийгдэж буй томоохон өөрчлөлтийн нэг хэсэг билээ. Шинээр батлагдсан Цагдаагийн албаны тухай хууль, Хүн худалдаалахтай тэмцэх тухай хууль, Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд иргэний оролцоотой холбоотой зохицуулалт тусгасан ч зарим заалтыг хэрхэн хэрэгжүүлэх нь тодорхойгүй байна.
4. Хүний эрх, эрх чөлөөг хамгаалах механизмыг бэхжүүлэхэд чиглэсэн эрх зүйн орчин бий болгох шаардлагатай байна. Хүний эрхийн асуудлаар төрөөс гаргах хөрөнгө нөөц дутагдалтай байгаагийн зэрэгцээ хүний эрхийг хамгаалах одоогийн хууль тогтоомжийн хэрэгжилт хангалтгүй байна.

МОНГОЛЫН ХҮНИЙ ЭРХИЙН ТББ-УУДЫН ФОРУМААС ДАРААХ ЗӨВЛӨМЖИЙГ САНАЛ БОЛГОЖ БАЙНА:

1. Олон улсын гэрээ конвенц, Үндсэн хуульд заасан хүний эрх, эрх чөлөөг баталгаажуулж, эрх зүйн орчинг бүрдүүлэхийн тулд:
 - Шинээр нэгдэн орсон хүний эрхийн гэрээний албан орчуулгыг хийж, олон нийтэд хүртээмжтэй мэдээлэх, шүүхэд хэрэглэх мэдлэг чадавхи, нөхцөлийг бүрдүүлэх.
 - Хүний эрхийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай байгаа ТББ-ын тухай хууль, Хүний эрхийг хамгаалагчдыг хамгаалах тухай хууль, Иргэдийн оролцооны эрхийг хангах тухай хууль, Жендэрт суурилсан хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хууль, Хэвлэл мэдээллийн хэрэгслийн редакцийн хараат бус байдлыг хангах тухай хуулийг батлах, мөн УИХ-ын гишүүдийн хариуцлагыг нэмэгдүүлэх, нийтийн эрх ашгийг нэхэмжлэх, хуулийн хэрэгжилтийн хяналтанд иргэний нийгмийн оролцоог хангах зэрэг зохицуулалтыг зарим хуульд нэмэлт, өөрчлөлтөөр оруулах,
2. Хүний эрхийг хамгаалах үндэсний бүтэц, механизмыг бэхжүүлэхийн тулд:
 - Хүний эрх, эрх чөлөөг хангаж, хамгаалах олон улсын гэрээ конвенц, Үндсэн хуулийн заалтуудыг хэрэгжүүлэхэд Улсын Их Хурлын Хүний эрхийн дэд хороо идэвхтэй ажиллаж, тус дэд хорооны Улсын Их Хурлаас баталсан хууль, тогтоомж, хөгжлийн баримт бичиг, аливаа шийдвэрт хүний эрхийн дүгнэлт хийх чадавхийг бэхжүүлэх.
 - Хүний эрхийн үндэсний комиссын хараат бус, бие даан ажиллах чадавхийг бүрдүүлж, хүний эрхийг хамгаалах бүрэн эрхийг өргөжүүлэх зорилгоор тус комиссын хуулийг Парисын зарчимд нийцүүлэн шинэчлэн боловсруулах.
 - Хүний эрхийг хангах үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд олон талын оролцоог хангаж, санхүүжилтийг хүрэлцэхүйц болгож, хяналтын механизмыг ажиллуулахад иргэний нийгмийн байгууллагын төлөөллийг оролцуулах.
3. Хүний хөгжих эрхэд Монгол Улсын Засгийн газар онцгойлон анхаарч, хөгжлийн бодлого, хөтөлбөрийг хүний эрхэд суурилсан арга барилаар боловсруулах, хэрэгжүүлэх, хянах, үнэлэх чадавхиа бүрдүүлж, бэхжүүлэх, төрийн албан тушаалтнуудын хүний эрхийг хүндэтгэх, хамгаалах үүргээ биелүүлэхэд шаардлагатай сургалт зохион байгуулах, хүний эрхийг агуулагч гэдэг ойлголтыг иргэдэд төлөвшүүлж, эрхээ нэхэмжлэх чадамжтай болгох.
4. Хүний эрхэд суурилсан хөгжлийн бодлого тодорхойлох, хөтөлбөрийг төлөвлөх аргачлалд суралцах, бодлого, хөтөлбөр, хуулийн агуулга, хэрэгжилтэд хүний эрхийн дүгнэлт хийх чадавхи бий болгох техник, санхүүгийн туслалцааг олон улсын байгууллагаас авах.